

Rosa Luxemburg

Az orosz forradalom

Written: 1918

Source: Rosa Luxemburg és az Orosz Forradalom, ELTE, 1983

First Published in Hungarian: Rosa Luxemburg és az Orosz Forradalom, ELTE, 1983

Translator: Fazekas Mariann

Online Version: Marxists Internet Archive (marxists.org) 2004

Transcription/HTML: [Artur Anyiszonyan](#) / [Stevan Gostojic](#)

IV.

Mindezt szeretnénk most néhány példán közelebbről megvizsgálni.

A bolsevikok politikájában kiemelkedő szerepet játszott az Alkotmányozó Gyűlés közismert feloszlata 1917 novemberében. Ez az intézkedés meghatározta további politikájukat, bizonyos tekintetben taktikájuk fordulópontját jelentette. Tény, hogy Lenin és elvtársai az októberi győzelemig harcosan követelték az Alkotmányozó Gyűlés összehívását, s hogy a Kerenszkij-kormány halogató politikája éppen ebben a kérdésben képezte a bolsevikok egyik vádpontját a kormány ellen és ez adott alkalmat indulatos kirohanásaikra. Trockij írja „Az októberi forradalomtól a breszti békeszerződésig” című, igen érdekes munkájában: „Az októberi fordulat éppenséggel az Alkotmányozó Gyűlés, sőt egyáltalán a forradalom megmentése volt. És teljesen őszinték voltunk – folytatja –, amikor azt hangoztattuk, hogy az Alkotmányozó Gyűléshez nem Cereteli Előparlamentjén, hanem a hatalomnak a szovjetek által történő megragadásán keresztül vezet az út.”

E nyilatkozatok után Lenin első lépése mégis az volt az októberi forradalmat követően, hogy szétkergette ugyanazt az Alkotmányozó Gyűlést, amelyhez ők jelentették volna a kaput. Mely okok vezethették ilyen elképesztő fordulathoz? Trockij részletesen nyilatkozik erről említett írásában; most az ő érveit idézzük. „Amennyiben az októberi fordulatot megelőző néhány hónap a tömegek balratolódásának, valamint a munkások, katonák és parasztek bolsevikokhoz való spontán csatlakozásának ideje volt, annyiban ez a folyamat az eszer párton belül a balszárnyak a jobbszárny rovására történő megerősödésében fejeződött ki. A szociálforradalmárok listáin, ennek ellenére, háromnegyed részben még mindig a jobbszárny régi nevei domináltak... Ehhez járult még az a körülmény, hogy a választások az októberi fordulat első heteiben zajlottak. A változás híre viszonylag lassan, mintegy koncentrikus körökben jutott el a fővárosból a vidék felé, a városokból a falvakba. A paraszteknek sok helyen nem volt tiszta képük arról, hogy mi történt Petrográdon és Moszkvában. A 'földre és szabadságra', valamint a földbizottságokban való részvételre szavaztak, amelyek az esetek többségében 'narodnyik' befolyás alatt álltak. Ezzel azonban Kerenszkij és Avksentyev mellett szavaztak, akik feloszlatták ezeket a bizottságokat és tagjaikat letartóztatták... Ez a tényállás tökéletesen világos képet ad arról, hogy milyen mértékben maradt el az Alkotmányozó Gyűlés a politikai harc és a pártcsoporthozások fejlődése mögött.”

Mindez kitűnő és nagyon meggyőző. Csak az a meglepő, hogy olyan okos emberek, mint Lenin és Trockij, nem jutottak el a legkézenfekvőbb végkövetkeztetésig, amely a fenti tényekből adódik. Mivel az Alkotmányozó Gyűlést jóval a döntő fordulat, az októberi felkelés előtt választották, és összetételében nem az új helyzetnek, hanem a túlhaladott múltnak a képe tükröződik, így magától adódott a következtetés, hogy az elavult, tehát halva született Alkotmányozó Gyűlést feloszlassák és haladéktalanul új választásokat írjanak ki új alkotmányozó gyűlésre! A forradalom sorsát nem akarták és nem is bízhatták olyan gyűlésre, amely a tegnapi, a Kerenszkij-féle Oroszországot, a gyengeség és a burzsoáziával kötött koalíció időszakát tükrözte. Nos, csupán az maradt, hogy a helyébe rögtön a megújult, továbbfejlődött Oroszországot képviselő gyűlést hívjanak össze.

Ehelyett Trockij az októberben összeült Alkotmányozó Gyűlés speciális alkalmatlanságából minden alkotmányozó gyűlés fölöslegességére következtetett; igen, mindezt az általános választójog alapján a forradalom idején létrehozott népképviselő alkalmatlanságává általánosította.

„Hála a hatalomért folytatott nyílt és közvetlen harcnak, a dolgozó tömegek politikai tapasztalatok egész sorát gyűjtötték rövid idő alatt, és fejlődésük során gyorsan emelkednek

egyik fokról a másikra. A demokratikus intézmények nehézkes mechanizmusa annál kevésbé követi ezt a fejlődést, minél nagyobb az ország és minél tökéletlenebb a technikai apparátus.”

Itt van előttünk tehát a „demokratikus intézmények mechanizmusa általában”. Ezzel szemben elsősorban azt kell kiemelni, hogy a képviseleti intézmények efféle értékelésében sematikus, merev felfogás jut kifejezésre, amellyel szöges ellentétben áll minden forradalmi korszak történelmi tapasztalata. Trockij elmélete szerint minden választott gyűlés egyszer és mindenkorra csupán választóinak azon szellemi állapotát, politikai érettségét és hangulatát tükrözi vissza, amely abban a pillanatban jellemzi őket, amikor a választói urnákhoz lépnek. Ennek megfelelően a demokratikus testület mindig a választási időszak tömegeinek tükörképe, mint ahogy a csillagos ég sem azt mutatja meg nekünk, milyenek az égitestek, amikor felpillantunk rájuk, hanem azt, milyenek abban a pillanatban, amikor végtelen távolságukból a földre küldik fényhírnökeiket. Ezzel tagadnak minden eleven szellemi összefüggést az egykori választottak és választók között, minden tartós kölcsönhatást a kettő között.

Mennyire ellentmond ennek minden történelmi tapasztalat! E tapasztalatok, éppen fordítva, azt mutatják, hogy a néphangulat eleven áramlata állandóan elsodorja a képviseleti testületeket, behatol azokba, kormányozza őket. Hogyan eshetne meg különben, hogy időnként minden polgári parlamentben megérjük a népképviselők legmulatságosabb pálfordulásait, akik egy „új szellemtől” hirtelen feltámadva, egészen váratlan hangokat hallatnak, hogy a legösszeaszottabb múmiák időnként fiatalnak tűnnek és a Scheidemann-féle törpék egyszerre forradalmi hangokra lelnek kebelükben – amikor a gyárak, a műhelyek és az utca hallatja hangját.

És éppen a tömegek hangulatának állandó, a választott testületekre gyakorolt eleven befolyása és politikai érettségük mondana csődöt egy forradalomban a pártcégek és a választási listák merev sémái előtt? Éppen fordítva! Izzó hófokával pontosan a forradalom teremti meg azt a ritka, vibráló, fogékony politikai légkört, amelyben a néphangulat hullámai, a népélet pulzusának lüktetése a legcsodálatosabb módon azonnal hat a népképviseleti testületekre. Éppen ezen nyugszanak a forradalmak kezdeti stádiumából jól ismert, hatásos jelenetek, amikor ósdi, reakciós vagy túlon túl mérsékelt, a régi rezsim alatt korlátozott választójoggal megválasztott parlamentek hirtelen a rendszer megdöntésének heroikus szöcsöveivé, a „Sturm und Drang” meghirdetőivé válnak. A klasszikus példát a híres angol „hosszú parlament” kínálja, amelyet 1642-ben választottak és ekkor ült össze. E parlament hét éven át a helyén maradt, és belső viszonyaiban tükrözte a néphangulatnak, a politikai érettségnek, az osztálytagozódásnak, a forradalom egész menetének váltakozó mozgásait a csúcspontig, néhány térden álló alsóházi

„szónoknak” a koronával folytatott kezdeti jámbor csatározásaitól a Lordok Házának szétkergetéséig, Károly kivégzéséig és a köztársaság kikiáltásáig.

És nem ismétlődött-e meg mindeme csodálatos változás a franciaországi Rendi Gyűlésben, Lajos Fülöp cenzusos parlamentjében, és – az utolsó, legfrappánsabb példa, amely oly közel áll Trockijhoz – a IV. Állami Dumában, amelyet 1912-ben választottak meg, a legsötétebb ellenforradalom uralma idején, s amelyet 1917 februárjában hirtelen megcsapott a forradalom szele és ezzel a forradalom kiindulópontjává vált?

Mindez azt mutatja, hogy a „demokratikus intézmények nehéz mechanizmusa...” éppen a tömegek eleven mozgalmában, folyamatos nyomásában talál a leghatásosabb helyreigazítóra. És minél demokratikusabbak az intézmények, minél elevenebb és erőteljesebb a tömegek politikai életének lüktetése, annál közvetlenebb és pontosabb a hatás a merev pártcégek, elavult választási listák stb. ellenére. Bizonyára minden demokratikus intézménynek megvannak a maga korlátai és fogyatékoságai, amelyekben valószínűleg számos emberi intézménnyel osztozik. Csakhogy a csodaszer, amelyet Trockij és Lenin feltalált: a demokrácia megszüntetése általában, még rosszabb, mint a baj, amelyet orvosolni kell. Ez ugyanis az eleven forrást temeti be: a legszélesebb néptömegek aktív, akadálytalan, energikus politikai életét, amely egyedül képes korrigálni a társadalmi intézmények minden veleszületett fogyatékoságát.

Vegyünk egy másik frappáns példát: a szovjet kormány által kidolgozott választójogot. Nem teljesen világos, milyen gyakorlati jelentőséget tulajdonítottak ennek a választójognak. Leninnek és Trockijnak a demokratikus intézményekre vonatkozó kritikájából az következik, hogy alapjaiban elutasították az általános választások alapján létrejövő népképviselőket, és csak a szovjetekre akartak támaszkodni. Miért dolgoztak ki akkor egyáltalán általános választójogot – ez tulajdonképpen nem világos. Az sem ismeretes előttünk, hogy ezt a választójogot életbe léptették-e egyáltalán: az e választójog alapelvein nyugvó népképviselői választásról semmit sem lehet hallani. Valószínű az a feltevés, hogy ez csak íróasztalnál kiagyalt teoretikus termék maradt, de úgy ahogy van, a bolsevik diktatúra-elmélet igen figyelemreméltó eredménye. A választójogot, mint általában minden politikai jogot, nem az „igazságosság” és hasonló polgári demokratikus frazeológiák valamiféle absztrakt sémájához kell mérni, hanem azokhoz a társadalmi és gazdasági viszonyokhoz, amelyekre szabott. A szovjet kormány által kidolgozott választójog éppen a polgári-kapitalista társadalmi formációból a szocialista formációba való átmeneti periódusra, a proletariátus diktatúrájának korszakára van méretezve. A proletárdiktatúráról vallott lenini és trockiji felfogás értelmében csak azoknak adnak választójogot, akik saját munkájukból élnek, és mindenki mástól megtagadják azt. De az is

világos, hogy effajta választójognak csak olyan társadalomban van értelme, amely gazdaságilag is abban a helyzetben van, hogy saját munkájából mindenkinek, aki dolgozni akar, rendezett, emberhez méltó életet tesz lehetővé. Vonatkozik-e ez a jelenlegi Oroszországra? A hirtelen nehézségek közepette, amelyekkel a világpiactól elzárt, a legfontosabb energiaforrásaitól elvágott Szovjet-Oroszországnak meg kell küzdenie, a gazdasági élet borzalmas, általános ziláltságában, a termelési viszonyok forradalmi változásának idején – amely a tulajdonviszonyoknak a mezőgazdaságban, továbbá az iparban és a kereskedelemben végbement átalakulásának következménye – kézenfekvő, hogy számtalan egzisztencia igen hamar gyökeretelenné válik és letér eredeti pályájáról, anélkül, hogy a gazdasági mechanizmusban bármiféle objektív lehetőséget találna munkaerejének hasznosítására. Ez nemcsak a kapitalista és nagybirtokos osztályokra vonatkozik, hanem az alsó-középosztálybeliek széles rétegére és magára a munkásosztályra is, bár tény, hogy az ipar összezsugorodása a városi proletárok tömeges vidékre özönlését idézte elő, akik a mezőgazdaságban kerestek menedéket. Ilyen körülmények között olyan politikai választójog, amely az általános munkakényszert teszi gazdasági előfeltétellé, egészen értelmetlen rendszabály. Ez az intézkedés, szándéka szerint, egyedül a kizsákmányolókat fosztja meg politikai jogaiktól. És mialatt a produktív munkaerő tömegméretekben válik gyökeretelenné, a szovjet kormány arra kényszerül, hogy a nemzeti ipart úgymond bérletbe adja át a korábbi kapitalista magántulajdonosoknak. Ehhez hasonlóan, a szovjet kormány 1918-ban kénytelen volt a polgári fogyasztási szövetkezetekkel is kompromisszumot kötni. Továbbá, a polgári szakemberek alkalmazása is elkerülhetetlennek bizonyult. Ugyanennek a jelenségnek egy másik következménye, hogy az állam a proletariátus növekvő rétegét tartja el közpénzekből, vörösgárdistaként stb. A valóságban ez jogfosztottá teszi a kispolgárság és a proletariátus széles és egyre növekvő rétegét, akiket a gazdasági organizmus semmiféle eszközzel nem lát el a munkakényszer teljesítésére.

Ez olyan képtelenség, amely a választójogot utópikus, a társadalmi valóságtól elszigetelt fantáziaterméké minősíti. Éppen ezért nem komoly eszköz a proletárdiktatúra kezében. (Anakronizmus, annak a jogi helyzetnek a megelőlegezése, amelynek egy kész szocialista gazdasági bázison lenne a helye, nem a proletárdiktatúra időszakában.)

Amikor az októberi forradalom után az egész középrend, a polgári és kispolgári értelmiség hónapokon át bojkottálta a szovjet kormányt, megbénította a vasúti, a postai és a távíróforgalmat, az oktatást, az igazgatási apparátust, és ily módon ellenszegült a munkáskormányzatnak, akkor magától értetődő volt velük szemben az elnyomás minden rendszabálya: a politikai jogok, a gazdasági egzisztenciális eszközök stb. megvonása, az ellenállás vaskézrel való letörése. Ebben éppen a szocialista diktatúra fejeződött ki, amelynek semmiféle eszköztől sem szabad

visszariadnia, hogy bizonyos intézkedéseket az egész érdekében kikényszerítsen vagy megakadályozzon. Ellenben az olyan választójog, amely a társadalom széles rétegeinek általános jogfosztását mondja ki, amely a társadalmon kívül helyezi őket, mialatt számukra gazdaságilag magán a társadalmon belül semmiféle helyet nem képes teremteni, a nem konkrét cél érdekében, konkrét intézkedésként bevezetett jogfosztás mint tartós hatású, általános szabály – ez nem a diktatúrából fakadó szükségszerűség, hanem életképtelen improvizáció. (Mind a szovjetek mint gerinc, mind az Alkotmányozó Gyűlés és az *általános választójog*. A bolsevikok reakciónak bélyegezték a szovjeteket, mert szerintük ezekben a többség paraszti volt. (Parasztküldöttek és katonaküldöttek. Miután a szovjetek a bolsevikok oldalára álltak, a népvélemény igazi képviselői lettek. De ez a hirtelen fordulat csak a *békével* és a földkérdéssel függött össze.))

Sőt, az Alkotmányozó Gyűléssel és a választójoggal a kérdés nincs kimerítve; ehhez jön még az egészséges közélet és a dolgozó tömegek politikai aktivitása legfontosabb demokratikus garanciáinak, a sajtószabadságnak, az egyesülési és gyülekezési jognak a megszüntetése. Ezek gyakorlását a szovjetkormány valamennyi ellenfele számára törvénytelennek minősítették. Ezekre a beavatkozásokra messze nem érvényes Trockij fenti érvelése a választott demokratikus testület nehézségéről. Közismert és vitathatatlan tény viszont, hogy szabad, nem korlátozott sajtó, akadálytalan egyesülési és gyülekezési élet nélkül a széles néptömegek uralmában nincs sok köszönet.

Lenin azt mondja: a polgári állam a munkásosztály elnyomásának eszköze, a szocialista – a burzsoázia elnyomásáé. A szocialista állam mintegy a feje tetejére állított kapitalista állam. Ez a leegyszerűsített felfogás eltekint a leglényegesebbtől: a polgári osztályuralomnak nincs szüksége a néptömegek politikai iskolázására és nevelésére, legalábbis bizonyos, szűken megvont határokon túl. A proletárdiktatúra számára azonban ez lételem, a levegő, amely nélkül nem képes fennmaradni.

„Hála az államhatalomért folytatott nyílt és közvetlen harcnak... a dolgozó tömegek politikai tapasztalatok egész sorát gyűjtötték rövid idő alatt, és fejlődésük során gyorsan emelkednek egyik fokról a másikra.”

Itt cáfolja Trockij a legtalálóbban saját magát és pártbeli elvtársait. S éppen mert ez igaz, a közélet elfojtásával elzárták a politikai tapasztalat forrását és a fejlődés további útját. Ellenkező esetben el kellene fogadni, hogy a bolsevikok hatalomátvételeig szerzett tapasztalatok és az addigi fejlődés szükséges volt, elérte a legmagasabb fokot, és attól kezdve fölöslegessé vált. (Lenin beszéde: Oroszország elkötelezett a szocializmus iránt!!!)

A valóságban fordítva! Éppen azok az óriási feladatok, amelyekhez a bolsevikok komoly bátorsággal és határozottsággal nekifogtak, követelik meg a tömegek intenzív politikai képzését és a tapasztalatgyűjtést, (amely politikai szabadság nélkül nem lehetséges. Csak a kormány híveinek, csak a párt tagjainak szabadsága – legyenek bármily sokan is – nem szabadság. A szabadság mindig a másként gondolkodók szabadsága. Nem az „igazságosság” fanatizmusa miatt, hanem azért, mert minden, ami a politikai szabadságban tanulságos, gyógyító és tisztító erejű, ettől a lényegi jellemzőtől függ, és hatása megszűnik, ha a „szabadság” privilégiummá válik.)

A lenini-trockiji értelemben vett diktatúraelmélet hallgatólagos előfeltevése az, hogy a szocialista átalakulás olyan dolog, amelyre kész recept van a forradalmi párt tarsolyában, amelyet némi erőfeszítéssel csak meg kell valósítani. (A bolsevikok valószínűleg nem akarják letagadni, hogy lépésről-lépésre kellett tapogatózniuk, kísérletezniük, erre-arra próbálkozniuk, és hogy intézkedéseik jórésze egyetlen értékes elemet sem tartalmaz. Szükségszerűen így van és így lesz ez mindegyikönkkel, ha eljutunk odáig – még ha nincsenek is mindenütt ilyen nehéz körülmények.) Ez sajnos – vagy talán szerencsére – nincs így. Messze vagyunk attól, hogy egy sor kész előírás lenne, amelyet az embernek csak alkalmazni kellene. A szocializmusnak mint gazdasági, társadalmi és jogi rendszernek a gyakorlati megvalósítása olyan dolog, amely teljesen a jövő kódéba vész. Amit programunkba foglalunk, csak néhány nagy, iránymutató útjelző, amelyek felé az intézkedéseket keresni kell, méghozzá túlnyomórészt a negatív jellegűeket. Körülbelül tudjuk, mit kell legelőször megszüntetnünk, hogy szabaddá tegyük az utat a szocialista gazdaság előtt, azt azonban, hogy milyen módja lehet az ezer konkrét, gyakorlati, kis és nagy intézkedésnek, amelyet mindenkor foganatosítani kell, hogy a szocialista alapelveket a gazdaságban, a jogban, valamennyi társadalmi viszonyban megvalósítsuk – erről nem tájékoztat egyetlen szocialista pártprogram és tankönyv sem. Ez nem hiányosság, hanem éppen a tudományos szocializmus előnye az utópikus változattal szemben. (A szocialista társadalmi rend egyedül és kizárólag történelmi termék lehet, amely a tapasztalat különös iskolájában, a beteljesülés órájában születik az eleven történelem mozgásából; s a történelem – hasonlóan a szerves természethez, hiszen végső soron annak része – azzal a szép szokással rendelkezik, hogy a valóságos társadalmi szükséglettel kielégítésének eszközeit, a feladattal mindjárt annak megoldását is létrehozza.) Ha így van, akkor világos, hogy a szocializmus – természetéből következően – nem hagyja magát oktrojálni, ukázok által vezetni. Előfeltétele egy sor erőszakintézkedés – a tulajdon stb. ellen. A negatívumot, a leépítést dekrétumokba lehet foglalni, a felépítést, a pozitívumot *nem*. Új ország. Ezernyi probléma. Csak az akadálytalan, pezsgő élet gondol ki ezer új formát, improvizációt, csak ez őrzi meg az *alkotó erőt*, s maga korrigálja a baklövéseket. Az államok korlátozott szabadságú közléte éppen azért olyan nyomorúságos,

szegényes, sematikus, azért olyan kevésbé gyümölcsöző, mert a demokrácia kizárásával eltorlaszolja minden szellemi gazdagság és haladás eleven forrását. (Bizonyíték: 1905, és 1917-ben a februártól októberig terjedő hónapok.) Akár politikailag, akár gazdaságilag és társadalmilag tekintve. Ebben az egész néptömegnek részt kell vennie. Különböző egy tucat entellektüel íróasztalnál kitalált elmélete dekrétumokba foglalja, oktrojálja a szocializmust.

A nyilvános kontroll feltétlenül szükséges. Különböző tapasztalatok cseréje megmarad az új kormányzat hivatalnokainak zárt körében. A korrupció elkerülhetetlen: ezek Lenin szavai; (lásd *Mitteilungsblatt*, No. 36.) A szocializmus gyakorlata a polgári osztályuralom évszázadai alatt degradált tömegek teljes szellemi átalakulását követeli. Társadalmi ösztönöket az egoisták helyébe, tömegkezdeményezéseket a tehetetlenség helyett, eszmét, amely minden szenvedésen átsegít stb., stb. Senki nem tudja ezt jobban, senki sem ecseteli ezt buzgóbban, senki sem ismétli makacsabban, mint Lenin. Csak az eszközök megválasztásában fog teljesen mellé. Dekrétum, a gyári felügyelők diktatórikus hatalma, drákói büntetések, rémuralom – ez minden csillapítószer – (ezek éppen olyan eszközök, amelyek ezt az újjászületést megakadályozzák). Az egyetlen út az újjászületéshez: magának a közéletnek az iskolája, korlátlan, a lehető legszélesebb demokrácia, *közvélemény*. Éppen a rémuralom demoralizál.

Ha mindez elesik, mi marad a valóságban? Lenin és Trockij az általános választásokkal életrehívott képviseleti testületek helyébe a szovjetet állította a dolgozó tömeg egyetlen valódi képviseletévé. De a politikai életnek az ország egészében történő elnyomásával a szovjetek életének is egyre inkább meg kell békülnie. Általános választások, korlátlan sajtó- és gyülekezési szabadság, szabad véleménynyilvánítás nélkül elhal az élet minden nyilvános intézményben, látszat-létté válik, amelyben a bürokrácia az egyedüli tevékeny elem. (E törvény alól senki sem vonhatja ki magát.) A közélet lassanként elszenderül, néhány tucat pártvezér dirigál és kormányoz, kimeríthetetlen energiával és határtalan idealizmussal, akik mögött a valóságban egy tucat kiemelkedő koponya irányít; időről-időre gyűlésekre mozgósítják a munkásság elitjét, hogy az megtapsolja a vezérek beszédeit és egyhangúlag helyben hagyja az előterjesztett határozatokat: alapjában tehát klikkrendszerrel van szó, amely kétségtelenül diktatúra, de nem a proletariátus, hanem maroknyi politikus diktatúrája, azaz diktatúra tisztán polgári értelemben, a jakobinus uralom értelmében. (Lásd a szovjetkongresszus elhalasztását három hónapról hat hónapra!) Sőt, mi több: ezek a körülmények szükségképpen elősegítik a közélet elvadulását: merényletek, túszok megölése stb. lesz jellemző. Ez túlságosan is erős, objektív törvény, amely alól egyetlen párt sem vonhatja ki magát.

(Az anarchia nálunk is és mindenütt elkerülhetetlen lesz. A lumpenproletár elemek a polgári társadalomhoz kötődnek és nem hagyják magukat elszakítani attól. Bizonyítékok: 1. Kelet-Poroszország, a „kozák” fosztogatások. 2. A rablás és tolvajlás elszabadulása Németországban (feketézés, postai és vasúti személyzet, rendőrség, a határok elmosódása a rendezett társadalom és a fegyház között). 3. További bizonyíték: a szakszervezeti vezetők rohamos lezüllése: ezzel szemben a drákói terrorintézkedések tehetetlenek. Sőt, még tovább korrumpálnak. Az egyetlen ellenszer: a tömegek idealizmusa és társadalmi *aktivitása*, a korlátlan *politikai szabadság*.)

(Önmagában nagy fontosságú problémát jelent minden forradalomban a lumpenproletariátussal szemben folytatott harc. Nekünk is dolgunk lesz vele Németországban. A lumpenproletár elemek erősen kötődnek a polgári társadalomhoz, nemcsak különös rétegeként, szociális szemétként, amely akkor növekszik különösen nagyra, ha leomlanak a társadalmi rend falai, hanem az osztálytársadalom integráns elemeként is. A németországi események – és így van ez többé-kevésbé minden más államban – mutatják, milyen könnyen esik áldozatul a züllésnek a polgári társadalom minden rétege: az egyes fokozatok a kereskedői árfelverés, a feketézés, a fiktív alkalmi ügyletek, az élelmiszerhamisítás, a csalás, a hivatali sikkasztások, a lopás, a betörés és a rablás között annyira egymásba folytak, hogy eltűnt a határ a tisztességes polgárság és a fegyház között. Itt ugyanaz a jelenség ismétlődik meg – a polgári értékek törvényszerű, gyors devalválódása –, mint amikor ezeket tengerentúli, koloniális viszonyokba, idegen társadalmi talajra ültetik át. A polgári társadalom – amelynek legbensőbb léttörvénye a mélységes amorális, az embernek ember általi kizsákmányolása –, az erkölcs és a jog konvencionális korlátainak és támaszainak levetkezésével közvetlenül és akadálytalanul áldozatul esik a züllésnek. A proletárforradalomnak mindenütt meg kell majd küzdenie ezzel az ellenséggel, az ellenforradalom ezen eszközével. De ebben a viszonyban a terror életlen, vagy pontosabban kétélű fegyver. A drákói katonai bíraskodás tehetetlen a lumpenproletár garázdálkodás elszabadulásával szemben. Az ostromállapot mindenfajta tartós uralma elkerülhetetlenül önkényhez vezet, és mindenfajta önkény deprimálóan hat a társadalomra. A proletariátus kezében itt is az az egyetlen hatékony eszköz, ha radikális politikai és társadalmi természetű intézkedéseket hoz, a lehető leggyorsabban átalakítja a tömegek életének szociális garanciáit, és felszítja azt a forradalmi idealizmust, amely huzamosabb időtartamra csak korlátlan politikai szabadságban, a tömegek aktív cselekvésével teremthető meg. Ahogy a fertőzés és a betegség csírája ellen a napsugár a leghatékonyabb, tisztító és gyógyító szer, úgy maga a forradalom és ennek megújító ereje – az általa előidézett szellemi élet, a tömegek aktivitása és önmagáért való felelőssége, tehát a legszélesebb politikai szabadság mint forma – az egyetlen tisztító és gyógyító Nap.)

A lenini-trockiji elmélet alapvető hibája éppen az, hogy a diktatúrát, pontosan úgy, mint Kautsky, szembeállítja a demokráciával. „Diktatúra vagy demokrácia” – így hangzik a kérdésfeltevés mind a bolsevikoknál, mind Kautskynál. Az utóbbi természetesen a demokrácia mellett dönt, mégpedig a *polgári* demokrácia mellett, amikor ezt a szocialista átalakulás alternatívájaként tünteti fel. Lenin és Trockij, éppen fordítva, a diktatúrára szavaz a demokrácia ellenében, és ezzel maroknyi személy diktatúrája, azaz *polgári* típusú diktatúra mellett dönt. A két ellenpólus egyformán messze van a valódi szocialista politikától. A proletariátus, ha megragadja a hatalmat, soha többé nem mondhat le a szocialista átalakulásról – Kautsky jó tanácsa szerint, „az ország éretlensége” ürügyén –, és nem szentelheti magát csak a demokráciának, anélkül, hogy saját magát, az internacionalizmust, a forradalmat el ne árulná.

A szocialista intézkedéseket azonnal, a legergikusabb, leghajthatatlanabb, legkíméletlenebb módon lehet és kell foganatosítani, tehát diktatúrát kell és lehet gyakorolni, de az *osztály* diktatúráját, nem egy pártét vagy klikkét, az osztály diktatúráját, azaz a legszélesebb nyilvánosságban, a néptömegek legtevékenyebb, nem korlátozott részvételével, korlátlan demokráciában. „Mint marxisták soha nem voltunk a formális demokrácia bálványimádói” – írja Trockij. Bizony, soha nem voltunk a formális demokrácia bálványimádói! Nem voltunk soha a szocializmus vagy a marxizmus bálványimádói sem. Ebből vajon az következik, hogy a szocializmust, a marxizmust, ha kényelmetlenné válik számunkra, Cunow-Lensch-Parvus módra a lomtárba hajíthatjuk? Trockij és Lenin ennek a kérdésnek élő tagadásai.

Nem voltunk soha a formális demokrácia bálványimádói, ez csak azt jelenti: folyvást megkülönböztettük a *polgári* demokrácia társadalmi magját politikai formájától, mindig megmutattuk a társadalmi egyenlőtlenség és szabadság hiányának keserű magját a formális egyenlőség és szabadság édes burka alatt – nem azért, hogy ezt elvegyük, hanem azért, hogy a munkásosztályt arra sarkalljuk, ne elégedjék meg a burokkal, hanem hódítsa meg a politikai hatalmat, hogy ezt a héjat új, szocialista tartalommal tölthesse meg. A proletariátus történelmi feladata az, hogy hatalomra jutva, a polgári demokrácia helyett szocialista demokráciát teremtsen, s nem az, hogy mindenfajta demokráciát felszámoljon. A szocialista demokrácia azonban nem az ígéret földjén kezdődik, amikor már megteremtették a szocialista gazdaság alapzatát, nem kész karácsonyi ajándék a derék nép számára, amely időközben híven támogatta a maroknyi szocialista diktatort. A szocialista demokrácia rögtön az osztályuralom leépítésével és a szocializmus építésével, a hatalomnak a szocialista párt általi megragadásával kezdődik. A szocialista demokrácia nem más, mint a proletariátus diktatúrája.

Igenis: diktatúra! De ez a diktatúra a demokrácia *alkalmazásának* módjában áll, nem annak megszüntetésében; azokban az energikus, határozott beavatkozásokban a polgári társadalom szerzett jogaiba és gazdasági viszonyaiba, amelyek nélkül a szocialista átalakulás nem valósítható meg. De ez a diktatúra csakis az *osztály*, és nem az osztály nevében fellépő szűk vezető kisebbség műve lehet: azaz lépről-lépésre a tömegek aktív részvételéből kell kialakulnia, azok közvetlen befolyása, a nyilvánosság teljes kontrollja alatt kell állnia, a néptömegek növekvő politikai képzettségéből kell megszületnie.

Bizonyára így haladnának előre a bolsevikok is, ha nem szenvednének a világháború, a német okkupáció és minden ehhez kapcsolódó abnormális nehézség szörnyű kényszere alatt, amely szükségképpen eltorzít mindenfajta jószándékú és szent alapelvekkel megtöltött szocialista politikát.

Kirívó példája ennek a tanácskormány által komoly méretekben alkalmazott terror, különösen a német imperializmus összeomlása előtti utolsó periódusban, a német követ elleni merénylet óta. Önmagában meglehetősen szegényes az a közhely, hogy a forradalmakat nem rózsavízzel keresztelik meg.

Mindaz, ami Oroszországban történik, egyértelmű okok és kölcsönhatások elkerülhetetlen láncolata, amelynek kiindulópontja és záróköve: a német proletariátus csődje és a német imperializmus támadása Oroszország ellen. Lenintől és elvtársaitól emberfölötti követelnénk, ha még azt is elvárnánk tőlük, hogy ilyen körülmények között a legszebb demokráciát, a proletariátus legpéldamutatóbb diktatúráját és virágzó szocialista gazdaságot varázsoljanak elő. Határozott forradalmi tartásukkal, példamutató tettejükkel és a nemzetközi szocializmus iránti meggingathatatlan hűségükkel valójában eleget tettek mindannak, amit ilyen átkozottul nehéz viszonyok között teljesíteni lehetett. A veszély akkor kezdődik, ha a szükségből erényt kovácsolnak, amikor fatális feltételek által kikényszerített taktikájukat immár teoretikusan, minden részletében rögzítik, és a nemzetközi proletariátus számára a szocialista taktika követendő példajaként ajánlják. Ezzel teljesen szükségtelenül előtérbe állítják magukat, s kényszerű ballépéseik elfedik valódi, vitathatatlan történelmi érdemeiket. Rossz szolgálatot tesznek a nemzetközi szocializmusnak – amelynek üdvéért harcoltak és szenvedtek –, mihelyt annak fegyvertárába új ismeretként akarják bevinni az Oroszországban muszájból és szükségből adódott kétes megoldásokat, amelyek végső soron csak a nemzetközi szocializmus világháborúbeli csődjének kisugárzásai voltak.

Harsoghatják a német kormányssocialisták, hogy a bolsevikok uralma Oroszországban a proletariátus diktatúrájának torzképe. Lehet, hogy torzkép volt, vagy ma is az, de csakis azért történhetett így, mert a bolsevikok uralma nem más, mint a német proletariátus magatartásának terméke, amely a szocialista osztályharcnak maga is csak torzképe. Valamennyiünkre érvényes a történelem törvénye, és a szocialista politikát csakis internacionalista módon lehet megvalósítani. A bolsevikok bebizonyították, hogy mindent tudnak, amit egy valóban forradalmi párt teljesíthet a történelmi lehetőségek határain belül. De ne akarjanak csodaként hatni. Mert példamutató és hibátlan proletárforradalom egy elszigetelt, a világháború által kimerített, az imperializmus által fojtogatott, a nemzetközi proletariátus által elárult országban csoda lenne. Eszerint a bolsevikok politikájában meg kell különböztetni a lényegest a lényegtelentől, a törvényszerűt az esetlegességtől. Ebben az utolsó időszakban, amikor döntő, végső harcok előtt állunk az egész világon, nem a taktika ilyen vagy olyan részletkérdése a szocializmus legfontosabb problémája, nem ez az égető kérdés, hanem a proletariátus cselekvőképessége, a tömegek forradalmi tettereje; egyáltalán: a szocializmus uralmának akarása. Ebben a helyzetben Lenin, Trockij és barátaik voltak az *első*k, akik példát mutattak a világ proletariátusának, egészen mostanáig ők az egyetlenek, akik emelt fővel kiálthatják: „Én mertem”!

Ez a bolsevikok politikájának lényege és ebben áll *maradandósága*. Ebben az értelemben marad örök a halhatatlan történelmi érdem, hogy a politikai hatalom megszerzésével és a szocializmus megvalósításának gyakorlati problémafelvetéseivel a nemzetközi proletariátus előtt jártak, és hatalmas mértékben előrelendítették a tőke és a munka harcát az egész világon. Oroszországban a kérdéseket csak felvetni tudták. Ezeket nem lehetett Oroszországban megoldani; (csak nemzetközileg oldhatók meg). És *ebben az értelemben* a jövő mindenütt a „bolsevizmusé”.